

Käräjätuomarin menettely tuomitun vangitsemisessa

ASIAN VIREILLETULO

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa. Tässä tarkoituksessa hovioikeus on lähettänyt 8.5.2020 oikeuskanslerinvirastoon 16.1.2020 antamansa päätöksen vangitun vapaaksi päästämistä koskevassa asiassa liittyen kärjäoikeuden 15.11.2019 antamaan tuomioon.

SELVITYS

Kärjäoikeuden laamanni on 5.2.2021 antanut asiasta lausuntonsa ja ilmoittanut asiassa puheenjohtajana toimineen käräjätuomarin jääneen eläkkeelle.

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjätuomari on 8.4.2021 antanut asiassa häneltä pyydetyn selvityksen. Kärjäoikeuden laamanni on ilmoittanut, ettei selvitys anna aihetta täydentää hänen aiemmin antamaa lausuntoaan.

RATKAISU

Arviointi

Käräjäoikeus on 15.11.2019 tuominnut vastaajan 1 vuoden 8 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja määrännyt vastaajan pidettäväksi edelleen vangittuna.

Vastaaja on valittanut hovioikeuteen vaatien muun muassa, että hänet määrätään päästettäväksi heti vapaaksi. Hovioikeus on kumonnut 16.1.2020 käräjäoikeuden määräyksen vastaajan vangittuna pitämisestä ja määrännyt vastaajan päästettäväksi heti vapaaksi, ellei ollut muuta syytä hänen vapautensa menettämislle. Hovioikeus on todennut päätöksessään, että käräjäoikeuden ei olisi tullut tuomiossaan määrätä vastaajaa pidettäväksi edelleen vangittuna, koska syyttäjä ei ollut esittänyt sitä koskevaa vaatimusta. Hovioikeus ei muutoin muuttanut käräjäoikeuden tuomion lopputulosta 12.3.2020 antamassaan tuomiossa.

Pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin saa säännöksestä ilmenevin edellytyksin syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta määrätä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna.

Edellä todetun säännöksen mukaisesti tuomioistuin ei voi tehdä vangitsemispäätöstä oma-aloitteisesti, vaan vangitseminen ja edelleen vangittuna pitäminen on mahdollista vain syyttäjän tai rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Koska vangitsemisvaatimusta ei ole esitetty, käräjäoikeuden ei olisi tullut määrätä vastaajaa pidettäväksi edelleen vangittuna. Näin ollen käräjätuomari on menetellyt asiassa huolimattomuuttaan virheellisesti.

Käräjätuomari on selvityksessään viitannut pyrkimykseensä asian oikeudenmukaiseen ratkaisuun sekä siihen, että aiemmassa pakkokeinolaissa ei edellytetty syyttäjän vangitsemisvaatimusta tuomitun pitämisessä edelleen vangittuna, minkä johdosta hän ei ollut asiaa ratkaistessaan havainnut tapahtunutta prosessuaalista ongelmaa.

Näiltä osin totean, että 1.1.2014 voimaantulleen pakkokeinolain esitöissä todetaan aiemman säännöksen pykälän soveltuneen huonosti pakkokeinolaissa ja rikosasioissa omaksuttuun prosessiin, johon kuuluu seuraamuksen tai pakkokeinon määrääminen vain virallisen syyttäjän tai vastaavan virkamiehen vaatimuksesta. Tulkinnanvaraisen ja vaihtelevan käytännön mahdollistava säännös nähtiin ongelmalliseksi etenkin, kun kyse on perusoikeutena keskeisestä vapaudesta (HE 222/2010 vp s. 77-78). Toisaalta lain esitöissä on tuotu esille, että vaikka vangitse-

minen tapahtuu vaatimuksesta, niin mikään ei estä tuomioistuinta prosessijohdon rajoissa ottamasta ennen pääkäsittelyn päättymistä esiin kysymystä vangitsemisesta tai vangittuna pitämisestä, jos lainmukaiset edellytykset vangitsemiselle näyttävät olevan ja jos syyttäjä ei vaadi vangitsemista (HE 222/2010 vp s. 250). Käsiteltävänä olevassa tapauksessa ongelmallista on ennen kaikkea se, että käräjäoikeus on tehnyt päätöksen vangittuna pitämisestä oma-aloitteisesti, jolloin syyttäjällä ja vastaajalla ei ole ennen vangitsemispäätöksen antamista ollut mahdollisuutta lausua siihen liittyvistä näkökohdista.

Virantoimituksessa huolimattomuudesta tehty virhe voi olla rangaistava rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Pykälän mukaan rikosvastuu kuitenkin edellyttää, ettei teko sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Vähäisyyden arvioinnille ei ole lainsäädännössä tai lain esitöissä esitetty kriteerejä. Asia on aina arvioitava tapauskohtaisesti. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että säännöksillä ei ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja sen arviointi jäisi näissä tapauksissa syyttäviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi (HE 58/1988 vp. s. 65). Asiaa koskevassa lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 7/1989 vp. s. 2) todetaan, että hallituksen esityksen mukaan vähäisenä pidettäisiin lähinnä menettelytapaan liittyviä virheitä. Lakivaliokunnan mietinnössä todetaan lisäksi, että viranomaisten tulee kuitenkin noudattaa tarkkaa harkintaa tuomioistuinmenettelyn käynnistämisessä tuottamuksellisten virkarikosten takia varsinkin silloin, kun on käytettävissä muitakin seuraamusmuotoja.

Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista (KKO 2020:78).

Käsiteltävässä asiassa virkavelvollisuuden rikkominen on kohdistunut sisällöltään selkeään sääntelyyn tuomarin tehtävien ydinalueella. Vangitsemisella puututaan merkittävästi henkilön keskeisiin perusoikeuksiin, joten huolellisuus vangitsemista koskevien säännösten noudattamisessa on erityisen tärkeää. Nämä seikat perustelevat teon haitallisuutta ja vahingollisuutta.

Toisaalta, käräjätuomarin virheellinen menettely korjaantui hovioikeuden säännönmukaisen muutoksenhaun yhteydessä eikä hovioikeus muuttanut käräjäoikeuden antamaa 1 vuoden 8 kuukauden ehdotonta vankeusrangaistusta, joten vangittuna pitämisen ei voida sinänsä katsoa aiheuttaneen vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Vaikka käräjätuomarin virhe

on ollut omiaan vähentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaikka virhe on tapahtunut hänen tehtäviensä ydinalueella eli lainkäyttöratkaisun tekemisessä, pidän sitä edellä mainitut seikat huomioon ottaen kuitenkin kokonaisuutena arvioiden tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla vähäisenä.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjäoikeuden kärjätuomari on menetellyt asiassa huolimattomuuttaan lainvastaisesti määrällä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun pidettäväksi edelleen vangittuna, vaikka vangitsemisvaatimusta ei ollut asiassa esitetty.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava huolellinen.

Saatan käsitykseni kärjätuomarin virheellisestä menettelystä tiedoksi käräjäoikeuden laamannelle. Pyydän saattamaan päätökseni kärjätuomarin tietoon.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneelle hovioikeudelle.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin ottaen erityisesti huomioon, että kärjätuomari on jo jäänyt eläkkeelle kärjätuomarin virastaan. Lisäksi käräjäoikeuden laamanni on lausuntonsa mukaan kiinnittänyt käräjäoikeuden lainkäyttöhenkilökunnan huomion asiaan, jotteivat muut viraston tuomarit tekisi vastaavia ratkaisuja.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Juho Lehtimäki